

Voornaamste aanbevelingen n.a.v.
diverse manifestaties Black Lives
Matter en Extinction Rebellion

*Vast Comité van Toezicht
op de politiediensten*

Luchtfoto: WIM ROBBERECHTS & Co

Bron: Kamer van volksvertegenwoordigers, foto gerealiseerd met medewerking van de Directie Luchtsteun van de federale politie.

INHOUD

1. INLEIDING	1
2. INHOUD VAN DE KLACHTEN - AARD VAN DE GRIEVEN VOLGENS DE KLAGERS	2
2.1	Aanwending van dwang en geweld -----2
2.2	Wijze van uitvoering van de politieoperaties -----2
2.3	Attitude van de individuele politieambtenaar -----3
2.4	Disfuncties gerelateerd aan de aanhouding -----3
2.5	Covid-19-gerelateerde opmerkingen -----3
3. ENKELE NUTTIGE REFERENTIES AAN BESTAANDE RICHTLIJNEN	4
4. GEFORMULEERDE AANBEVELINGEN/ADVIEZEN VOOR DE GEÏNTEGREERDE POLITIE	5
4.1	Aanwending van dwang en geweld -----5
4.2	Attitude van de individuele politieambtenaar -----5
4.3	Disfuncties gerelateerd aan de aanhouding -----6
4.4	Covid-19-gerelateerde disfuncties -----7
5. LIJST MET AFKORTINGEN	7

1. Inleiding

1. Het Vast Comité P ontving zowel naar aanleiding van het begeleiden en beheren van de manifestatie Extinction Rebellion (XR) op 12 oktober 2019 als ten gevolge van meerdere manifestaties Black Lives Matter (BLM), die begin juni 2020 plaatsvonden in verschillende Belgische steden, diverse klachten.
2. De klachten waarin mogelijke strafrechtelijke feiten werden aangehaald, werden door het Vast Comité P onmiddellijk voor bevoegdheid overgemaakt aan het territoriaal bevoegde parket.
3. Verder verzocht het Vast Comité P zijn Dienst Enquêtes P om op grondige wijze een kwalitatieve analyse te maken van alle ontvangen klachten, die onder punt 2 van dit verslag worden gesynthetiseerd.
4. Op basis van de elementen die uit de verschillende klachten naar voren zijn gekomen, wenst het Vast Comité P in hoofdstuk 3 van dit verslag een aantal aanbevelingen te formuleren die binnen de geïntegreerde politie van belang kunnen zijn in het kader van het genegotieerd beheer van de openbare ruimte (GBOR).
5. Enkele aanbevelingen/preventiemaatregelen vloeien voort uit de Covid-19-pandemie waarin we ons toen bevonden en nog steeds bevinden.
6. De klachten die betrekking hebben op de problematiek van aanhoudingen worden in dit verslag integraal opgelijst, maar wat de concrete aanbevelingen aangaande deze thematiek betreft, wenst het Vast Comité P op te merken dat in dit rapport hoofdzakelijk deze vermeld worden die nog geen voorwerp uitmaken van zijn in 2020 uitgegeven rapport *'Aanbevelingen in geval van grootschalige bestuurlijke aanhoudingen'* noch van zijn in 2019 gepubliceerd rapport *'De kennisgeving van rechten in het kader van vrijheidsberovingen in opsluitingsplaatsen van de politie, en de toepassing van het recht op medische bijstand en het recht op een maaltijd in dat kader - 2019'*¹.
7. Verder startte het Vast Comité P in het najaar van 2021 een nieuw toezichtsonderzoek op met als onderwerp *'De problematiek inzake genegotieerd beheer van de publieke ruimte'*. Hierin zullen diverse thema's die in huidig verslag aan bod komen, meer worden uitgediept.

.....

¹ Beide rapporten zijn terug te vinden op de website van het Vast Comité P - <https://comitep.be/toezichtsonderzoeken.html>.

2. Inhoud van de klachten – aard van de grieven volgens de klagers

8. In diverse klachten worden meerdere aspecten aangeklaagd die onjuist zijn weergegeven en waarvan de klager niet zelf het slachtoffer is. Het is ook markant vast te stellen dat vermeende slachtoffers hieromtrent zelf geen klacht indienen.

9. Verder ontving het Vast Comité P meerdere identieke klachten.

10. De diverse problemen die in de individuele klachten aan bod komen, worden hieronder geclusterd per thema.

2.1 Aanwending van dwang en geweld

11. Meer bepaald gaat het hier om:

- het gebruik van neutraliserende producten²;
- het gebruik van ongeoorloofd fysiek geweld tegenover deelnemers die zich zeer passief opstelden tijdens hun overbrenging naar een politievoertuig;
- het verkeerd gebruik van plastic handboeien, namelijk te strak vastgebonden en/of te lang aangehouden;
- de tussenkomst van de politie als gevolg van het maken van foto's of beelden door de deelnemers;
- ongeoorloofd politiegeweld, waarbij onder meer de aanwending van de matrak wordt aangeklaagd.

2.2 Wijze van uitvoering van de politieoperaties

12. Meer bepaald gaat het hier om:

- het niet geïnformeerd zijn aangaande de intenties van de ordediensten;
- het zich niet tijdig kunnen onttrekken aan de uitgevoerde politieoperaties en bijgevolg als niet-deelnemer aan de manifestatie zijn aangehouden;
- discriminerende tussenkomsten: focus op niet-blanke medeburgers.

.....

² 'Pepperspray' is de term die door de klagers het vaakst wordt gebruikt, maar in het kader van het GBOR wordt overwegend traangas CS (Ortochlorbenzalmalononitril) aangewend en geen pepperspray OC (Oleoresin Capsicum). Aanvullend kan nuttig worden verwezen naar randnummers 16, 20 en 21 van dit verslag.

2.3 Attitude van de individuele politieambtenaar

13. Meer bepaald gaat het hier om:

- provocatie;
- de onprofessionele houding (lachen, spotten, ongepast taalgebruik, ...);
- het afdekken van de naamplaatjes of het weigeren om de naam kenbaar te maken;
- het gebruik van de talen;
- de niet correcte bejegening van journalisten.

2.4 Disfuncties gerelateerd aan de aanhouding

14. Meer bepaald gaat het hier om:

- het aanbrengen van een nummer op de hand van de aangehouden personen;
- het onvoldoende tot niet geïnformeerd zijn aangaande de bestuurlijke aanhouding;
- het onrechtmatig uitvoeren van fouilleringen vóór opsluiting in de cel;
- de onthouding van voedsel;
- de niet-verwittiging van een vertrouwenspersoon;
- de onhygiënische staat van de cellen;
- het ontnemen van de medicatie;
- het niet verlenen van medische hulp.

2.5 Covid-19-gerelateerde opmerkingen

15. Meer bepaald gaat het hier om:

- het niet respecteren van de afstand tijdens de uitvoering van de politietussenkomsten;
- politiemensen die hun mondmasker niet dragen;
- het niet mogen dragen van het mondmasker in de cellen;
- het niet ter beschikking stellen van mondmaskers, handgel en wegwerphandschoenen door de politie.

3. Enkele nuttige referenties aan bestaande richtlijnen

16. Uit het punt 3.3.4. ‘Het gebruik van bijzondere middelen’ van de ministeriële omzendbrief OOP 41 van 31 maart 2014 betreffende *de operationalisering van het referentiekader CP 4 over het genegotieerd beheer van de publieke ruimte n.a.v. gebeurtenissen die de openbare orde aanbelangen* komt naar voor dat de collectieve spray in principe niet op reactieve wijze wordt aangewend om bijvoorbeeld een passief verzet te breken, om reactieve operaties (terugdrijven, ontruimen, uiteendrijven, ...) te ondersteunen, om collectieve aanhoudingen te vergemakkelijken in het kader van een evenement, ... De inzet gebeurt in functie van de risicoanalyse en op beslissing en verantwoordelijkheid van een officier van bestuurlijke politie (OBP). De verantwoordelijke OBP dient te beslissen wanneer en hoe het middel wordt aangewend.

Er dient ook een dispositief voorzien te worden voor de opvang en de ontsmetting van de getroffen personen, samen met maatregelen voor de minimale bescherming van het politiepersoneel.

17. Het punt 2 van hoofdstuk IV ‘Meldingen van incidenten’ van de omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 *betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus*, voorziet dat elke gebeurtenis die gepaard gaat met gewelddaden waarbij al dan niet gebruik is gemaakt van politiebewapening, interventietechnieken of -tactieken, het voorwerp moet uitmaken van een meldingsplicht.

18. Het punt 3.3.5. ‘Het gebruik van dwang en geweld’ van de ministeriële omzendbrief OOP 41 bepaalt dat elk gebruik van individueel en collectief geweld, naast andere wettelijke verplichtingen zoals onder meer het opstellen van een proces-verbaal, is onderworpen aan een meldingsplicht aan de functionele meerdere.

19. Het hiervoor geciteerde punt 3.3.5. stelt ook dat indien een politieambtenaar, al dan niet in geconstitueerd verband, onder leiding van een meerdere optreedt, die ter plaatse aanwezig is of met wie hij rechtstreeks in verbinding staat, hij zal handelen in functie van de geweldsinstructies van de meerdere. Dit doet evenwel geen afbreuk aan de verplichting van elke politieambtenaar om zelf een beoordeling te maken van de principes van wettelijkheid, subsidiariteit, proportionaliteit en opportuniteit inzake het gebruik van dwang.

4. Geformuleerde aanbevelingen/adviezen voor de geïntegreerde politie

4.1 Aanwending van dwang en geweld

20. Het belang van research en development in het domein van het GBOR werd al meermaals beklemtoond door het Vast Comité P. Huidige analyse legt dan ook (nogmaals) twee pijnpunten bloot, namelijk het gebruik van plastic handboeien en het aanhouden van niet-meewerkende personen:

- om een halt toe te roepen aan de steeds terugkerende klachten m.b.t. het gebruik van de huidige plastic handboeien (type colsonbandjes), dient er effectief te worden gezocht naar andere middelen en/of methodes om de deelnemers aan een manifestatie die (bestuurlijk) werden aangehouden, op een meer menswaardige wijze de handboeien te kunnen aanleggen, dit in overeenstemming met de bepalingen opgenomen in het artikel 37bis WPA;
- de ontwikkeling van interventietechnieken om weerbarstige personen, die elke vorm van medewerking weigeren, met respect voor hun fysieke integriteit en waardigheid te kunnen aanhouden. Het Vast Comité P stelt immers al geruime tijd vast dat bepaalde politiezones, naar aanleiding van het beheren en begeleiden van ordediensten gekenmerkt door burgerlijke ongehoorzaamheid, vlugger teruggrijpen naar het gebruik van neutraliserende sprays. Het betreft nog steeds de aanwending van een wapen, dat weliswaar minder ingrijpend is dan het gebruik van een matrak, maar het mag geenszins verworden tot een gewoonte.

21. Er wordt aanbevolen om in de rubriek ‘attitude/geweldsinstructie’ van het operatieorder duidelijke richtlijnen op te nemen inzake de inzet van de neutraliserende sprays: in welke gevallen, onder wiens verantwoordelijkheid en door wie. Voorts dienen er richtlijnen vermeld te worden m.b.t. de decontaminatie en dient dit aspect rigoureus te worden opgevolgd door de Gold Commander, de betrokken pelotons- en sectiecommandanten op het moment dat er effectief gebruik werd gemaakt van een neutraliserende spray.

4.2 Attitude van de individuele politieambtenaar

22. Het Vast Comité P wenst het belang van de houding en opstelling van de individuele politieambtenaar nogmaals onder de aandacht te brengen: provocerend (non-verbaal) gedrag en onprofessionele uitlatingen ten aanzien van aangehouden personen dienen vermeden te worden.

23. Het verdient aanbeveling dat de Gold Commander, alvorens over te laten gaan tot de uitvoering van meerdere aanhoudingen, een leidinggevende (LO-terrein) duidelijk informeert omtrent de reden van de aanhoudingen en hem/haar ook mandateert als enige woordvoerder m.b.t. de uitvoering van deze politie-

maatregel. Deze werkwijze biedt niet alleen het voordeel dat er eenduidige informatie wordt verstrekt, maar dat er tevens accuraat kan worden geantwoord op bepaalde vragen of bedenkingen van de aangehoudene.

24. Het politiepersoneel dat in uniform werkt identificeerbaar maken door het dragen van het naamplaatje of, naargelang de opdracht en de beoordeling van de korpschef of de commissaris-generaal, een plaatje waarop het interventie-nummer vermeld is. Het louter aanbrenge van het pelotonnummer op de helmen van het personeel dat op het terrein wordt ingezet, is niet voldoende om hun formele identificatie te garanderen.

25. De taalwetgeving schrijft in het gebied Brussel-Hoofdstad een tweetalige Brusselse politie voor, wat vandaag geenszins realiteit is. Er wordt van de politieambtenaren evenwel verwacht dat ze de nodige inspanningen leveren en de gepaste flexibiliteit aan de dag leggen om hun medeburgers zo goed mogelijk te helpen in het Nederlands of het Frans. Deze dienstverlenende attitude wordt ook verwacht ten aanzien van mensen die een van beide voertalen niet of onvoldoende machtig zijn.

26. Het Vast Comité P beveelt aan om in het operatieorder en naar aanleiding van de briefings de aan te nemen houding van de politiemensen tegenover de pers kernachtig te duiden, waarbij onder meer de volgende principes in herinnering worden gebracht: 1) het grondwettelijk recht van de persvrijheid, wat inhoudt dat de pers politie-interventies mag volgen en filmen, 2) de taak en de verantwoordelijkheid van de politiemensen om de van hun vrijheid benomen personen niet bloot te stellen aan de publieke nieuwsgierigheid, 3) de principes die voortvloeien uit de regelgeving met betrekking tot perskaarten en 4) de doorverwijzing naar een welbepaalde leidinggevende indien er zich problemen voordoen met een journalist³.

27. Aangaande het filmen en fotograferen door burgers van politiebeamten bracht het Controleorgaan op de politionele informatie (COC) recent een advies uit⁴.

4.3 Disfuncties gerelateerd aan de aanhouding

28. Het standaard voorzien in voldoende polsbandjes om bij gebrek aan aanhoudingskits te vermijden dat er een nummering moet aangebracht worden op de hand van een aangehouden persoon.

.....

³ Het in randnummer 7 aangekondigde nieuw toezichtsonderzoek 'De problematiek inzake genegotieerd beheer van de publieke ruimte' zal eveneens de nodige aandacht besteden aan het omgaan met de pers.

⁴ Zie document met nummer DD200025 d.d. 22/11/2021, met als onderwerp: 'Advies uit eigen beweging betreffende het filmen door burgers van politie interventies en betreffende de bescherming van de persoonsgegevens en de privacy van politieambtenaren tegenover derden tijdens de uitvoering van hun politionele opdrachten'.

29. Indien er gebruik wordt gemaakt van identificatiebandjes, de aanwending ervan verduidelijken aan de aangehouden en, om alle stigmatisering te vermijden, het aanbrengen ervan zo veel mogelijk in discretie en bijgevolg uit het zicht van omstanders laten gebeuren.

30. Het (regelmatig) monitoren van de temperatuur in de politiecellen.

31. Het voorzien in een procedure of een richtlijn om de door de Gold Commander opgelegde maatregelen m.b.t. de behandeling van de gsm's van de (collectief) aangehouden personen eenduidig te kunnen handhaven.

4.4 Covid-19-gerelateerde disfuncties

32. Hier verwijst het Vast Comité P hoofdzakelijk naar zijn conclusies en aanbevelingen opgenomen in zijn pas gepubliceerd rapport *'Analyse van de klachten in 2020 over het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de coronacrisis. Aanvulling op het verslag 'Tussentijdse overwegingen met betrekking tot het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de eerste golf van de coronacrisis'*.

33. Enkele aanvullende aanbevelingen zijn:

- het op anderhalve meter afstand plaatsen van een merkteken op de zitbanken van de collectieve cellen en de banken opgesteld in de transitzone en dit met het oog op het doen naleven van de social distancing;
- het is ten zeerste aangeraden om de frequentie van de controles zowel in het vervoermiddel als in de collectieve cel op te drijven en dit met het oog op het (laten) naleven van de geldende maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus;
- nuttige aanvullende preventiemaatregelen staan opgesomd in een publicatie uitgaande van de Directie van de openbare veiligheid (DGA/DAS) van de federale politie d.d. 07/08/2020 met als titel 'Preventiemaatregelen tegen het gevaar voor besmetting met via de luchtwegen overgedragen ziekten bij aanhoudingen van een groep mensen in het kader van het beheer van de openbare ruimte'.

5. Lijst met afkortingen

BLM	Black Lives Matter
COC	Controleorgaan op de politionele informatie
CS	Ortochloorbenzalmalononitril (traangas)
DAS	Directie van de openbare veiligheid

DGA	Directie van de bestuurlijke politie
GBOR	Genegotieerd beheer van de openbare ruimte
LO	Liaison Officer
OBP	Officier van bestuurlijke politie
OC	Oleoresin Capsicum (pepperspray)
WPA	Wet op het politieambt
XR	Extinction Rebellion